

เทศน์เช้า วันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๔๗

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

เวลาทางราชการ วันเข้าพรรษา วันสำคัญทางศาสนานี้เขาหยุดให้ หยุดให้เพื่ออะไรล่ะ? หยุดให้เพื่อเรามีโอกาสได้ทำบุญกุศล นี่จะว่าทำคุณงามความดีก็ได้ ถ้าว่าทำคุณงามความดี ความดีเป็นบุญใจ บาปอกุศลเป็นความไม่ดี การกระทำ ความดีก็ต้องมีการกระทำ ทำความผิดพลาด ทำการเบียดเบียน ทำความชั่วร้ายก็ต้องการกระทำ ถึงว่าเปิดโอกาสให้ได้ทำคุณงามความดี ศาสนานี้ราชการเปิดโอกาสให้เลย แต่เราจะได้ทำคุณงามความดีของเราหรือเปล่านั้น

ถ้าเราจะทำคุณงามความดี ทุกคนว่ามีความจำเป็น ทุกคนมีความจำเป็นหมด คุณพระก็มี ความจำเป็น พระนี้ต้องการเวลาของพระองค์ พระต้องอดอาหาร เวลาเราออกประพฤติปฏิบัติ ถ้าอดอาหารคือว่าไม่ออกมาฉัน ไม่ต้องทำข้อวัตร หมายถึงว่า ข้อวัตรกติกา การกวาดลานวัด การทำต่างๆ ถ้าพระออกมาฉันแล้ว พระต้องทำข้อปฏิบัติ เวลาสิ่งนั้นมันจะเบียดบังเวลาของตัวเองไป

ถ้าเราไม่ฉันอาหาร เราไม่ต้องทำข้อวัตร เราจะมีเวลา ๒๔ ชั่วโมงนะ เวลาการประพฤติปฏิบัติ ๒๔ ชั่วโมง อยู่กับการประพฤติปฏิบัติตลอด เพราะอะไร เพราะไม่ได้กิน ไม่ได้นอน ไม่ได้พักผ่อน ไม่ได้ทำอะไรเลย ใน ๒๔ ชั่วโมงนี้มีแต่ความเพียรกับความเพียร ผู้ที่มีความจำเป็น นี้ขนาดนั้นนะ พระก็อยากได้เวลา พระนี้เวลามากลุกกลีกันในห้องคณะ คลุกคลีกับญาติโยมนี้ มันเป็นเรื่องการกระทำ ระหว่างอุบาสก อุบาสิกา ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา บริษัท ๔ นี้มันต้องมีการเอื้อเพื่อเกื้อกูลกันไป ศาสนานี้มันจะเจริญรุ่งเรืองอย่างนั้น

แต่ความจำเป็นของแต่ละบุคคลมันไม่เหมือนกัน ถ้าความจำเป็นของการเร่งความเพียรนั้นอย่างหนึ่ง แต่เวลาสิ้นสุดของเรื่องของการประพฤติปฏิบัติแล้ว ถ้ากิเลสสิ้นออกไปจากใจแล้ว ใจดวงนั้นมันไม่มีกาล มันไม่มีเวลา มันไม่มีมิติ มันไม่มีสิ่งต่างๆ เข้าไปกวนกับใจดวงนั้นเลย ใจดวงนั้นเป็นวิมุตติ

วิมุตติอันนั้นมันจะเข้ามาในวิภวภูมิตี่มันเข้ามาไม่ได้ มันถึงอาศัยธาตุชั้นซึ่ง อาศัย
ชั้นซึ่งคือความคิด ความปรุง ความแต่ง อาศัยชั้นนี้ แต่ชั้นนี้เป็นชั้นที่สะอาดนะ ชั้นที่สกปรกคือ
ชั้นฆมาร ชั้นฆมารมันมีกิเลสเรา มีความต้องการของเรา มีจริตนิสัย มีความเห็นแก่ตัว มีความต่างๆ

ถ้าความจำเป็นอย่างนั้นมันเบียดเบียนกันไง เรามีความจำเป็น ทางความจำเป็น ถึงบอก ทำ
คุณงามความดี คุณดี คุณอย่างหลวงตามหาบัวนะ ท่านอยู่กับหลวงปู่มั่น ท่านเล่าประจำนะ เห็นหลวง
ปู่มั่นนั่งผ้าอาบ มันปะ มันขาดใจ ท่านก็พยายามจะหาอุบายวิธีการจะเอาผ้าอันนี้ไปเปลี่ยนให้กับ
หลวงปู่มั่นให้ได้ เพราะหลวงปู่มั่นนั่งผ้าอาบ ผ้าอาบนี้มันปะหลายแผลแล้ว จะเปลี่ยนเข้าไปใน
เวลาเอาผ้าอาบพยายามจะไปเปลี่ยนท่านนะ ลักเปลี่ยน เปลี่ยนให้ของท่านออกไป เวลาท่านมาเจอ
เข้านะ ท่านบอกว่า ถ้าให้ท่านเป็นลิง ก็ว่าเป็นคนจับจด ท่านจะชี้ให้ แต่ถ้าเห็นท่านเป็นครูบา
อาจารย์จะต้องไปเอาผ้าผืนเก่ามาให้ท่านใช้

ท่านจะไม่ใช้ยอมเลย เพราะอะไร แล้วเวลาหลวงตาท่านไปเปลี่ยนผ้าให้ เป็นคุณงามความ
ดีไหม? เป็นคุณงามความดีนะ ในเมื่อเป็นพ่อแม่ครูบาอาจารย์ของเรา เราอุปัฏฐากท่าน เราก็อยาก
ให้ท่านใช้ของที่ว่าสมแก่ฐานะของท่าน แต่เวลาท่านเป็นแบบอย่าง เป็นคติ เป็นแบบอย่าง ท่าน
บอกว่า ให้เป็นลิง ลิงมันจับจด ลิงมันวอกแวกอแว นี่ถ้าครูบาอาจารย์เราไม่มีหลักไม่มีเกณฑ์
แล้วลูกศิษย์เอาอะไรเป็นที่พึ่งล่ะ สิ่งที่มีหลักมีเกณฑ์ คุณงามความดี แต่ความดีของเด็กๆ กับความ
ดีของผู้ใหญ่ ความดีของผู้ที่เป็นคติดัวอย่าง

อย่างเรื่องของหัวใจ เราก็อว่าสิ่งใดละเอียด ละเอียดขึ้นมา เวลาปัญญามันทำความสงบของ
ใจเข้ามานะ มันเข้าไปเห็นกิเลสในหัวใจแต่ละชั้น แต่ละชั้นนะ มันละเอียดเข้าไปเป็นชั้นๆ มันถึง
เห็นเป็นละเอียดไง เมื่อก่อนเขาก็ถามอยู่ว่าทำไมไม่บอกอย่างนั้น

เราถามว่า เอ็งเป็นหมอใช่ไหม ถ้าเอ็งเป็นหมอ เอ็งสามารถพูดให้เด็กๆ เข้าใจตาม เอ็งได้
ไหม

เขาบอก ได้

เราบอก ไม่ได้หรอก ในปัจจุบันนี้ เว้นไว้แต่เด็กคนนี้นี่มันโตขึ้นมา แล้วมันเรียนหมอขึ้นมา
มันถึงเวลาคนที่มันเรียนขึ้นไป แล้วมันได้เรียนหมอด้วย แล้วมันมีวิชาการ มันจะมีความเท่าทัน

แต่ที่กว่ามันจะเรียนหมอได้ จากเด็กอายุห้าหกขวบขึ้นไป กว่าที่จะเรียนหมอ มันต้องเรียนตั้งแต่มัธยม เรียนตั้งแต่อุดมศึกษาต้องเรียนขึ้นไป มันอาศัยเวลาก็ปีละ

สิ่งนี้ ที่ว่ามันเป็นพัฒนาการของใจใจ ใจที่มันไม่ทันกัน ไม่ทันกันตรงนี้ไง มันเสมอกากันตรงนี้ไม่ได้ ถึงเวลาผู้ใหญ่พูดให้เด็กฟัง เด็กจะไม่เข้าใจหรอก แต่เด็กนี้มันก็จะเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ขึ้นไป แล้วถ้ามันได้ศึกษาวิชาการแบบนั้น มันก็จะมีความเห็นแบบผู้ใหญ่คนนั้นนะ แบบผู้ใหญ่คนนั้น เว้นไว้แต่ถ้ากิเลสมันพลิกแพลง เห็นใหม่ ถ้าเป็นหมอ หมอที่ดีก็มีมาก หมอที่ทำเป็นธุรกิจก็มีมาก มันเรื่องของวงการของเขา เพราะว่าสิ่งที่วิชาการนี้เป็นกลางๆ ใจ แต่ถ้ามันมีจิตนิสัยเป็นคนดี สิ่งนั้นก็จะเป็นของดี แต่ถ้าเขาเป็นคนที่ไม่เห็นแก่ตัว เรื่องกิเลสเขาหนา เขาก็ต้องเห็นแก่ตัวของเขาคงตลอดไป สิ่งนี้มันเป็นไปธรรมชาติของเขา นี่กาลเวลาของมิตที่มันบังไว้

จิตที่พ้นออกไปก็เหมือนกัน มันวิมุติดีสุขนะ มันไม่เข้ามาในนี้หรอก สิ่งที่มันไม่เข้ามา แต่มันมีอยู่ใจ มันถึงเป็นความมหัศจรรย์ พระอรหันต์มีหลายประเภทมาก ตั้งแต่มีจตุปฏิสัมภิทาญาณ มีอภิญญาต่างๆ แต่พระอรหันต์ในพระไตรปิฎกที่เป็นหลักเกณฑ์เลยนะ สอุปาทิเสสนิพพาน คือพระอรหันต์ที่ยังมีเศษส่วน คือมีชีวิตนี้ ชีวิตนี้เป็นเศษส่วน เป็นสิ่งที่ไร้สาระ เป็นเศษ เป็นเดนนะ

แต่เศษเดนอันนี้ ถ้าเราเกิดเป็นมนุษย์ มนุษย์สมบัติ อันนี้เป็นสมบัติอันประเสริฐมาก เพราะมนุษย์นี้ได้เกิดมาแล้วมีปัญญา มนุษย์นี้เกิดมาแล้วมีโอกาส มนุษย์เกิดมาได้ประพฤติปฏิบัติ แต่ถึงที่สุดแล้วมันก็เหมือนกับดอกบัวเกิดจากโคลนตม เกิดจากโคลนตมเสร็จแล้วถ้าดอกบัวนี้บานขึ้นไปแล้ว ดอกบัวนี้พ้นจากโคลนตม ใจนี้ก็เหมือนกัน เกิดมาเป็นมนุษย์นี้ แล้วก็พยายามประพฤติปฏิบัติในภพของมนุษย์นี้ แต่ถ้ามันพ้นออกไป สิ่งที่เป็นนี้มันเป็นเศษส่วน มันเป็นเศษทิ้ง เศษเหลือเดนเลย แต่ก็ต้องอาศัยกันไปเพื่อเป็นสิ่งที่ประโยชน์กับมนุษย์ด้วยกันไง

เราเกิดมาเป็นมนุษย์ เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เป็นมนุษย์ ครูบาอาจารย์ พระสารีบุตร พระโมคคัลลานะนี่ก็เป็นมนุษย์ นี่เราก็เป็นมนุษย์ สิ่งที่มีมนุษย์เขาสื่อสารกันด้วยมนุษย์ไภษามคธสมัยพุทธกาลก็อย่างหนึ่ง ภาษานี้ภาษาไทยก็เป็นอย่างหนึ่ง แต่ภาษาบาลี ภาษามคธ มันมีอยู่แล้วใช่ไหม เราอยากเปรียบเทียบออกมา นี่ธรรมเป็นปัจจุบันกับธรรมเป็นอดีต มันต่างกันด้วยการสื่อความหมาย แต่ความหมายอันเดียวกัน ทุกข์เกิดขึ้นมาจากใจเหมือนกัน ทำลาย ทำลายกิเลสออกไปจากใจเหมือนกัน ด้วยอริยมรรคเหมือนกัน สิ่งนี้มันเป็นความละเอียดอ่อนมา

กาลเวลา สิ่งที่เป็นความจำเป็น เป็นความจำเป็นมาก ในมหายานเขาบอกนะ เวลาเขาจะพูดกัน เขาบอกว่าการเกิดและการตายนี้เป็นภัยอย่างมหาศาล สิ่งที่ว่าเรื่องการเกิดและการตายเท่านั้นจะคุยกันแต่เรื่องการเกิดและการตายเท่านั้น แต่การเกิดและการตายของเขา เขาทำของเขาด้วยความจริงจังของเขาใจ แต่เราก็เอาตำราของเขามาเรียน แล้วการเกิดและการตาย เห็นไหม สัจจะความเป็นความว่าง ความว่าง เราก็คาดหมายกันว่าเป็นความว่าง ความว่างของเรา เราฆ่าอารมณ์ของเราให้ไปอยู่ในความว่าง เราไม่ได้ฆ่ากิเลส

สัญญาอารมณ์ความหมายนี้มันเกิดขึ้นมาจากใจ เราฟังชานอยู่นี้ก็สัญญาอารมณ์ความคิดของเรานี้มันปรุงมันแต่ง บอกเขาว่าเวลาเราทุกข์เพราะความคิด เขายอมรับหมดเลย นักบริหารบอกทุกข์เพราะความคิด เพราะเขาคิดมาก เขาบอกว่า ความรู้สึกการบริหารนี้เกิดขึ้นมายังไม่เท่าไรหรอก แต่เวลาผิดพลาดต่างๆ ไป มันจะไปคิดแต่เรื่องนั้นนะ เห็นไหม เพราะเราไปยึดคิดยึดทำ นี้ความทุกข์เกิดจากความคิด สัญญาอารมณ์นี้ก็เป็นความคิดอันหนึ่ง เราสร้างสัญญาอารมณ์นี้เป็นความพอใจอันหนึ่ง มันไปเกาะเกี่ยวกับธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าใจ มันถึงเป็นสุข ตมยปัญญา จินตมยปัญญา ภวานามยปัญญาเข้ามาใจ นี้ความละเอียดอ่อนของใจมันจะเข้ามาในอย่างนี้

นี่ความจำเป็นต่างๆ ของคนไม่เหมือนกัน ความจำเป็นของเรา เราเป็นบริษัท ๔ กิจ กิจกฤษฎี อุบาสก อุบาสิกา เราก็ทำทานของเรา ทำทานของเราเพื่อจะพัฒนาใจของเราขึ้นมา ถ้าใจเราพัฒนาของเราขึ้นมา เห็นไหม นั่งอยู่ไหน นั่งอยู่ที่ไหนก็แล้วแต่ เราสามารถกำหนดกลมหายใจเข้าและออกได้ นั่งอยู่ไหน เราสามารถค้นคว้าหาใจของเราได้ ใจของเราอยู่ในร่างกายของเรา เราค้นคว้าหาของเราไม่เจอ เราต้องไปสั่งข้างนอก คุยอย่างอามิส เราอยากมีความสุข เราต้องมีสิ่งที่เสพสิ่งที่อายตนะกระทบ สิ่งที่เสพพอใจทั้งหมด รูป รส กลิ่น เสียง ต้องเอาสิ่งนี้ไปกระทบ มันพอใจ มันก็มีความสุข มันไม่พอใจ มันก็มีความทุกข์ มันก็คัดค้านตลอดไป

นี่เราเห็นกันแต่เรื่องนามธรรมที่มันกระทบได้ แต่นามธรรมที่มันทรงตัวของมันได้คือจิตที่มันตั้งมั่นขึ้นมาได้ มันจะเกิดขึ้นมาได้อย่างไร ถึงว่าใครก็ว่าความสุขๆ เขียนเสียให้วักถ้ว นรค สวรรค์นี้เขียนเสียให้วักถ้ว ไม่มีจริงหรอก บังคับให้เราเชื่อ ไอ้สิ่งนี้มันพิสูจน์กันไม่ได้ กิเลสมันถึงได้มีอำนาจบาตรใหญ่กับสัตว์โลก เพราะสิ่งนี้มันไม่มีใครเข้าไปชำระสิ่งนี้ได้ เพราะไม่มีใครเห็นสิ่งนี้ได้ มันหลอก เวลาสถานะที่มันสร้างบุญกุศลหรือสร้างบาปอกุศล มันไปเจอสิ่งนั้น มันยังไม่เจอใจ กิเลสมันถึงหลอกว่าไม่มี ให้เราทำไป เขียนเสียให้วักถ้ว นรค สวรรค์ไม่มี มรรคผลก็ไม่

มี แล้วเวลามันทุกข์ ทำไมมันมี เวลาหัวใจทำไมมันมี ทำไมเอ็งต้องกินข้าวล่ะ ทำไมเอ็งต้องหลับ ต้องนอนล่ะ ทำไมเอ็งต้องบริหารร่างกายของเอ็งไปล่ะ ทำไมมันมีล่ะ

สิ่งที่มี มันก็สิ่งที่มีสิ สิ่งที่มี ถ้าเราไม่เชื่อ เห็นไหม มีดคู่กับสว่าง ไม่มีคู่กับมี สิ่งที่ไม่มี มันอาจจะไม่มีก็ได้ สิ่งที่มี อาจจะไม่มีก็ได้ แต่ถ้าเราพิสูจน์กับตัวเราเอง มันจะเป็นปัจจัยตั้ง มันจะเป็น “อาจจะ” ได้อย่างไร ถ้า “อาจจะ” ถ้า “หรือ” นี่คือการเราศึกษาจากคำรามมา เราก็ตกสย เพราะอะไร เพราะมันไม่เป็นความจริง ความเชื่อฆ่ากิเลสไม่ได้ แต่ความเชื่อเป็นศรัทธา ศรัทธาความเชื่อนี้จะชักให้เราประพฤติปฏิบัติ แต่ความเชื่อฆ่ากิเลสได้ไหม? ไม่ได้หรอก เพราะเราเชื่อ มันไม่มีเหตุมีผล

แต่ถ้าเราประพฤติปฏิบัติเข้าไป เราเจอของเราเข้าไป นี่ปัจจัยตั้ง สิ่งทีประสบ “หรือ , จะ” นี่คือการเชื่อ “หรือ , จะ” นี่คือการศึกษามา การค้นคว้ามา แต่ถ้าเป็นปัจจุบัน มันเข้าไปประสบ เป็นปัจจัยตั้งกับใจดวงนั้น มันจะเป็นหรือ “หรือ” เป็นความเชื่อได้อย่างไร มันเห็นความจริง เป็นความรู้แจ้งเกิดขึ้นจากใจดวงนั้น ใจดวงนั้นเข้าไปทำลายเห็นสภาวะแบบนั้น มันจะเป็นความเชื่อได้อย่างไร ความเชื่อ กับความเห็น กับความรู้แจ้ง มันต่างกันอย่างไร

พระสารีบุตรถึงบอก ไม่เชื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไง นี่ไม่เชื่อเพราะอะไร เพราะว่าเมื่อก่อนเชื่อมาก เชื่อเพราะยังไม่เห็น ก็ต้องเชื่อไปก่อน นี่เรายังมีศรัทธาความเชื่อ เราต้องเชื่อไปก่อน ถ้าเรามีศรัทธาความเชื่อ เราก้เริ่มต้นจากเป็นอุบาสก อุบาสิกา แต่ถ้าเราประพฤติปฏิบัติของเราจริง นางวิสาขาเป็นพระโศดาบัน เห็นไหม เขาไม่ได้บวช ทำไมเขาเป็นพระโศดาบันล่ะ อนาถบิณฑิกเศรษฐีก็เป็นพระโศดาบัน แต่ถ้าความเห็นของเราว่าอนาถบิณฑิกเศรษฐีนี้เป็นอนาคามี อนาคามีตอนตายไป เพราะอะไร เพราะว่าเวลาพระสารีบุตรไปเทศน์ ไปเทศน์สอนเรื่องขันธ ๕ อนาถบิณฑิกเศรษฐีนี้ร้องไห้เลยว่า

“ทำไมคุณหัสถ์เรานี้ถึงไม่ได้ฟังธรรมละเอียดอ่อนอย่างนี้”

พระสารีบุตรบอกว่า “ทางมันสูงส่งนัก ไม่อยากอธิบายให้ฟัง”

จนอนาถบิณฑิกเศรษฐีนี้ร้องไห้ แล้วขอพระสารีบุตรว่า “ขอให้โยมได้ฟังธรรมอย่างนี้บ้าง ขอให้โยมได้ฟังธรรมอย่างนี้บ้าง เพราะโยมก็มีปัญญาเหมือนกัน เพราะจะเอาตัวรอดได้

เหมือนกัน” พออย่างนี้แล้ว พระสารีบุตรก็ไปรายงานองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อยู่ใน
พระไตรปิฎกนะ ไปรายงานองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก

“วันนี้ได้ไปสอนคฤหัสถ์คนหนึ่ง ได้เป็นพระอนาคามี”

สิ่งที่พระอนาคามีนะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก “ทำไมเธอสอนเขาต่ำทราม
ขนาดนั้น เป็นพระอนาคามีนี้ยังต่ำทรามมาก ทำไมไม่สอนให้ถึงวิมุตติสุข” เห็นไหม นี้อยู่ใน
พระไตรปิฎก

เราถึงว่าอนาถบิณฑิกเศรษฐีนี้ ถ้าพูดถึงตามความเห็นของเรา น่าจะเป็นพระอนาคามี แต่ว่า
ในตำราบอกอนาถบิณฑิกเศรษฐีนี้เป็นพระโศคาบันๆ ก็เป็นพระโศคาบันเพราะนี้ในตำราก็อ่ากัน
ไปตามตำราก่อน แต่ถ้าเป็นความรู้สึกของใจ เห็นขั้น ๕ วางขั้น ๕ ทั้งหมด แล้วพระสารีบุตร
บอกว่าวันนี้ไปสอนคฤหัสถ์คนหนึ่ง ได้เป็นพระอนาคามี

สิ่งที่สอนนี้มันเป็นเรื่องปัจเจกตั้ง เป็นความเห็นจากภายใน นี่ความเห็นจากภายใน เพราะ
ถ้าเป็นความเห็นจากภายใน ถึงจะเป็นสภาวะรู้แจ้งเห็นจริงอย่างนั้น มันถึงจะไม่มีกังวลสงสัย
ใจ ถ้าไม่มีความสงสัย เริ่มจากความจำเป็นนะ คนมีความจำเป็นทั้งหมด แต่ความจำเป็นขนาดไหน
ถ้าความจำเป็นมันเป็นมรรค อันนี้เราสมควรจะเชื่อ ถ้าความจำเป็นของเราเป็นเรื่องของกิเลส
อะไรก็จำเป็นนะ เราจะไม่มีเวลาเลย เราจะต้องทำมาหากิน เราจะต้องมีหน้าที่การงานต้อง
รับผิดชอบ แม้แต่ร่างกายนั่งนานก็ไม่ได้ เดี่ยวมันพิการ เดี่ยวมันเจ็บไข้ได้ป่วย นี่ความจำเป็นของ
กิเลสคือทำให้ท้อถอยอ่อนแอ ความจำเป็นของกิเลสคือจะทำให้เราเกิดตายๆ อยู่ในโลกลี้ตลอดไป
ความจำเป็นของกิเลสจะสะสมกองทุกข์ของเราในหัวใจของเรา

แต่ถ้าเป็นความจำเป็นของมรรค ความจำเป็นของการประพฤติปฏิบัติ ความจำเป็นอย่างนี้
เราต้องเร่ง รถมีเบรกและคันเร่ง คันเร่งนี้สำคัญมาก ใครก็บอกมีคันเร่ง รถมันจะไปได้เร็ว แต่ไม่มี
ใครคิดเลยว่าเบรกนี้สำคัญมาก ถ้าไม่มีเบรก รถนี้มันต้องมีอุบัติเหตุแน่นอน มันจะไปไม่ได้หรือ
มันจะเข้าโค้ง มันจะเบรกมันไม่ได้ ถ้ามีคันเร่ง คือเวลาเป็นมรรค เป็นความเห็นถูกต้อง เราต้อง
เหยียบคันเร่ง เวลามันเป็นบาปอกุศล เป็นความคิดผิด เป็นความจำเป็นที่กิเลสมันพาทำ อันนี้เรา
ต้องเหยียบเบรก

ถ้าเรามีสติ เรามีปัญญา เรามีการศึกษาใคร่ครวญ เราจะมีทั้งเบรคแล้วจะมีทั้งคันเร่ง แล้วการประพฤติปฏิบัติของเราจะไปถึงที่หมายนะ แล้วจะมีครูบาอาจารย์ เห็นใหม่ เหมือนคอมพิวเตอร์ คอมพิวเตอร์เครื่องนำทาง รถเดี่ยวนี้นะเขาจะมีคอมพิวเตอร์นำทางนะ มันจะเป็นไปตามทางอันนั้นเลย ครูบาอาจารย์เหมือนคอมพิวเตอร์ชี้ให้เรา แต่เราเป็นเจ้าของรถ เราจะขับรถอย่างไร จะให้ใจของเราเข้าถึงความสุขของเราให้ได้

ความจำเป็นจากการเข้าพรรษานี้ละ เข้าพรรษานี้เดี๋ยวก็ออกพรรษาแล้ว ปีหนึ่ง ปีหนึ่ง ไหวมาก ชีวิตนี้เดี๋ยวก็ต้องตายอีกแล้ว แล้วทำไมเราจะนอนใจกันอยู่ ทำไมเราไม่รีบชวนขวยหาคุณประโยชน์ให้กับใจของเรา เพื่อให้สมประโยชน์กับมัน ให้ใจดวงนี้มีที่พึ่งที่อาศัย ถ้าไม่ถึงที่สุดก็ให้มันเกิดดี เกิดมีความสุขความสมควรของมัน ถึงที่สุดแล้วต้องให้มันพ้นจากทุกข์ได้ เอวัง